

J. M. LEDGARD*

Zsiráf

(RÉSZLET)

Irdatlan hőség van. Lehámozom magamról az inget. Egy vödör vizet locsolok a fejemre, vállamra, mellkasomra. Nagy, tükrös szemüvegű férfi autózik a folyó mentén futó vidéki úton, krémszínű Mercedesben. Segíték a zsiráfokat gondozni. Kilápatolom a trágyát. Felnyújtom a kenyeret némelyik zsiráfnak.

– Nem – ordítja Hus. – Kenyeret ne! Magot, elvtárs. – Rohanvást jön egy vödör maggal. Rajta sincs ing, se cipő. Szafari kalapot visel, és korallból készült afrikai gyöngyökből álló nyakláncot.

– Ezek a zsiráfok vadon legföljebb tizenöt évig élnek el. Az állatkertben az én étrendemmel harminc évig is meglesznek.

– Mag?

– Nem egyszerűen mag. Lóhere, tápszerpasztillák, gyümölcs, rengeteg cékla, hajlékony szil- és égerágak.

– És mi van a tenyésztéssel? – Már látom őt. Látom, hogy felcsillan a szeme.

– Tenyésztés! Ez a lényeg. Végül is minden a szaporodáson múlik. Ez itt egy igazi populáció. Egészséges hímek és nőstények tökéletes elegye. Csak annyi dolgunk van, hogy helyesen osszuk be őket.

– Pont, mint a Komszomolban – mondom.

Nem hallja meg.

– Idén téltre már meglesznek az első terhességek – mondja.

– Mitől olyan biztos benne?

– Ezt próbálok elmondani magának, Freymann. Maga tudós. Csak nézzen körül! A mi filozófiánk másmilyen. Az állatkert rendeltetése, hogy állatokat tenyészsen, és szórakoztassa a dolgozókat. A fontosabb a tenyésztés. És az Állam ezt elismeri. Márpedig a mi szocialista gondolkodásunk kedvez a tenyésztésnek. Tudni akarja, milyen hőmérsékleten, milyen szögben történő behatolásnál, melyik zsiráfika és zsiráftehén között. És minél jobban tenyészünk, annál több szórakoztatás zajlik. Meg fogjuk építeni a szafari parkot. A munkásokat nyitott tájképen fogjuk átfu-

* J. M. LEDGARD 1968-ban született a Skóciához tartozó Shetland szigeteken, tanulmányait Angliában, Skóciában és az Egyesült Államokban folytatta. 1995 óta *The Economist* című hetilap külföldi tudósítója. Jelenleg Afrikában él és dolgozik. A *Zsiráf* (2006) az első regénye, magyarul a József Attila Kör Világirodalmi Sorozatában jelenik meg a közeljövőben. 2011-ben látott napvilágot második regénye, *Submergence* címmel.

rozni. És egyre nagyobb csordát fogunk kitenyészteni. Mi adunk életet az állatoknak, a legjobbakat megtartjuk, a többit eladjuk, és nemzedékeken át így folytatjuk, amíg el nem jutunk a *Camelopardalis bohemicáig*. Valóra válik. Nem olyan rossz a klíma a mi ČSSR-unkban. Az új zsiráfok hozzá fognak szokni a télhez. Megtanulnak mozogni a jégen.

A Labéba dobom a kenyeret, amivel a zsiráfokat ettettem volna. Feljönnek érte a halak, láthatatlan utakon az angolnák is, és sirályok érkeznek be a szárazföld fölé a tengerről, lecsapnak sárga csőrrel, és szúrós szag terjeng a folyón, ahogy felhasítják.

A gépházban ülök az állatkert orvosával. Hus az uszály másik végében van, reszeli a zsiráfok patáját.

– Még nem is ismerkedtünk össze – mondja. – František Vokurka vagyok. Szólítson Frantának.

A neve annyit tesz, uborka, de vékony férfi foltos rágcsálófoggal. Sztetoszkópot visel. Ingzsebében kivételesen hosszú spatulát tart.

– Emil Freymann – mondom, és kezet nyújtok.

– Tudom, ki ön – mondja. – Nem kell aggódni a zsiráfok miatt. Semmi miatt nem kell aggódni. Egy meghalt az úton. A többi formában van.

– Olvastam a jelentését.

– Azt akarom, hogy tudja: amit Hus mondott tegnap, badarság.

– Az új alfaj? A segítséggel végrehajtott új honfoglalás?

Bólint.

– Hogy szerinte a zsiráfok valamiféle költözésben vesznek részt.

– Foglyok.

– Persze, hogy azok.

– A szafari park?

– Határozottan ellenzem – mondja, és forgatja a babot a tányérján. – Túl meredek dombok azok. Fűvesek. Esőben a zsiráfok el fognak esni és összetörik magukat. Olyanok lesznek, mint a lányok, amikor magas sarkúban mennek haza a vidéki mulatságból.

– De talán újra felkelnek – mondom.

– Tuti belehalnak – mondja. – Sok darabra törik majd a lábuk, és soha nem lehet újra összerakni.

– Ezt Hus mondta?

– Sokszor.

– Mit mondott?

– Karrierista. Azt mondta, a bizottság jóváhagyta a szafaripark terveit. Azt mondta, a zsiráfoknak jogukban áll szabadon járni-kelni.

– Szabadok is voltak.

– Ő úgy érti: jogukban áll szabadon járni-kelni a ČSSR-ban. Azt mondta, hagyni kellene a zsiráfokat, hadd fedezzék fel, hova költöztek be. – Vokurka eltolja magától a tárgyért. A spatulával kezd játszadozni. – Mesélnék valamit az állatok költözéséről.

– Örömmel hallgatom.

– Tavaly, egy egész másmilyen tengeri út után Konstanca román kikötőben találtam magam, ott tett ki a hajó. Volt egy egész napom, mielőtt fel kellett ülnöm az esti bukaresti vonatra. Az új kikötőből átsétáltam a régi városrészbe, amelyben omladozó mecsetek és villák álltak, meg egy ókori római kincseket tároló múzeum. Elsétáltam egészen a yachtkikötőig. Éppen vásári körhintát állítottak fel; nyolc karja volt, mindegyiknek a végén kocsi, amely, gondolom, nagy sebességgel pörgött, de mindig ugyanonnan indult és ugyanott állt meg, nem ment sehova, függetlenül attól, hány-szor fordult körbe. A kikötőhöz visszafelé tartva utamba került egy használaton kívüli kaszinó, amelyben fecskék fészkeltek. Frissen tértek vissza Afrikából. Figyeltem, ahogy kizuhannak az eresz alatti, vesszőfonatos fészkeikből, mint a sziklaugrók, és függőlegesen újra felemelkednek, közben végig tükröződve a hosszú ablakokban, s árnyékot vetve a fehér és arany rokokó stukkózásra. Alig voltam tudatában, hogy a nap a Fekete-tengeren nyugszik le. A fecskék révén rádöbentem a költözés igazi értelmére.

– És mi az?

– A bizonyosság. A hazatérés bizonyossága. A fecskék végletes örömmel repülnek, a lehető legkönnyedebben, Afrikából Konstancába és tovább a mi ČSSR-ünkbe, végig a füves síkságok, sivatagok, tengerek, mocsarak, erdők felett. Örülnek, mert örökké hazafelé tartanak. A ČSSR az otthon, és minden hely útközben – otthon.

– Nem úgy, mint a zsiráfoknak.

– Akiknek most nincs otthonuk, csak ládáik.

– Elmondaná, az az egy zsiráf hogyan halt meg az utazás során? – kérdezem. Ki-fejezéstelenül nézek rá, a hajózási társaságnál kapott utasítás szerint, hogy kényelmetlen érzést ébresszek a hallgatóban, aminek hatására megnyílik.

– Először is hadd szögezzem le: a zsiráf nem arra van kitalálva, hogy hetekig álljon egyhuzamban a hajó fedélzetén.

– Egyértelmű.

– Az út során eleinte minden jól ment – mondja. – A motor Zanzibár mellett bedöglött, de kellemesen teltek a napok. Nyugodt vizeken kerültük meg a Jóreménység-fokot, és egészen a mauritániai partokig nem találkoztunk viharral. Még a viharadarak is oltalmat keresve akadtak a hajónkra aznap éjjel. Vízzint alatti pricscsemre menekültem, és siralmas módon lapítottam magamban. Szörnyű nyikorgás hallatszott, mintha széthasadna a hajótörzs. Biztos voltam benne, hogy elsüllyedünk az Atlanti-óceánban. Zokogtam. Semmi egyébben nem reménykedtem, mint hogy a mauritániai partra vetődünk. Persze a hajó közelében sem járt annak, hogy elsüllyedjen. Csak én voltam ilyen érzékeny csehszlovák lévén. A vihar alábbhagyott. Visszaemlékeztem a kötelességemre. Erőt vettem magamon, és felmentem a hídra.

– Az egyik kimúlt – mondta a kormánykeréknél álló tengerész. Rájöttem, hogy a zsiráfokról beszél. Egy matrózzal a fedélzetre mentem. A hullámok még mindig megtörttek a kátrányos ponyvákön. Egy fiatal hím kitekert pózban, törött nyakkal hevert a padlón. Beugrottunk. Egy hullám leütött a lábunkról, a holt zsiráfra lökött. Annyival kisebbnek látszott így, összehajtogatva a vízben. Nem többnek, mint egy csikó. Megvizsgáltam. Minden ott van a jelentésben.

– A jelentésben nem szerepel név.

– Annak a zsiráfnak nem volt neve. Még nem találtunk neki. Nem volt különösebben jellegzetes. Se magasabb, se alacsonyabb nem volt, mint a többi fiatal zsiráf. Nem volt vezér, külön se. Felejthető volt a mintázata.

– Mi történt a testtel?

– Úgy döntöttünk, nem boncoljuk fel. Egész nap a többi zsiráffal foglalkoztunk. Amikor a víz lecsendesedett, Hus a szlovák traktorgyárral meg néhány matrózzal elterelte a többi zsiráf figyelmét élelemmel. Csörlővel húztuk fel a tetemet. Nehezebb volt, mint gondoltuk. A lábai már megmerevedtek. Himbálózott, nekicsapódott egy szellőzőkürtőnek, és a fedélzetre zuhant. A többi zsiráf bepánikolt. Oldalt megindultak előre. Némelyik rugdalni kezdte a hajó oldalát. Smauch kapitánynak ez nem tetszett. Folyton kiabált nekünk lefelé, hogy nyugtassuk meg az állatokat. Hus odajött, és gyorsan lelöktük a halott zsiráfot a fedélzetről. Rendkívüli forróság volt, és nyugalom. Az óceán sík volt, és lila színű. Emlékszem, egy csíkot láttunk a mauritániai sivatagból, és cápák köröztek a lilaságban. A zsiráf egy darabig lebegett. A nyaka és a feje süllyedt el utoljára. A szeme le volt hunyva, téves következtetésre adott alkalmat – mintha nyugodtan aludna.

Szitakötők és darazsak köröznak Sněhurka körül, most szétkergette őket a füst, a máglyáké, amelyeket nyugatnémet gazdák gyújtottak földeik szélén. A füsttől Sněhurka is megmozdul a ládában. Nekitámasztom a hátam. A láda lécein át a hátamnak nyomja a lábát. Beveszünk egy kanyart a Labén, és egy nudista strandhoz jutunk. Nyugatnémet testek és nemi szervek ereszkedtek a homokos partra, mint megannyi rozmárcsemete és tejes krémtúró. Nem közelíttek rá egyikükre sem, csak csodálom, milyen könnyedén disszidálhatnak most, ahogy apám félt is tőle, hogy megteszem, amikor búcsúzás közben összesúrlódott az ujjunk. Hus és Vokurka kártyáznak. A legénység a kanyarral van elfoglalva. Csak a zsiráfok látnák, hogy elmegegyek, és ők hallgatnak. Megtehetném; lecsusszanhatnék ebbe az édesítővel mérgezett vízbe, mint egy hímsellő, és a folyópartra merőlegesen úsznék, csak ott fedném fel magam ruhában a nyugatnémet nudisták előtt. Mégsem mozdulok. Nem tehetem. Ha most becsusszanok a vízbe, az otthonom álombelivé válik, és én nem álmodhatok úgy, mint Schmauch; nem vagyok tengerész, fogalmam sincs, milyen lehet egy sziget a befagyott tengerben. És van még valami. Lehúz a súly. Alig bírok odatámolyogni az uszály peremére. Mintha páncélt növesztettem volna a hátamra,

hogy védjem magam a kommunista pillanattal szemben, s most nem tudnám levedleni.

Elhaladunk az utolsó nyugatnémet falu mellett. Súroljuk a parton növény sást, hogy helyet adjunk a szemközt jövő uszályoknak, s ezáltal kitakarunk egy ott szeretkező fiatal párt. Elhúzódnak egymástól, és sikkantást hallatnak, ahogy meglátják a zsiráfokat. Felállnak. Az uszály után bámulnak. Egy biciklin pedálozó öreg is megtorpan. Leteszi a lábát a vontatóösvényre. A kormányra támaszkodik, és a zsiráfok után bámul. Így lesz ez a zsiráfokkal. Az emberek meg fognak állni, és utánuk bámulnak, rájuk közelítenek, megtartják őket. Állatkerti állatokká fognak válni, és alakjuk örökké felkiáltásokra és néha gondolatokra indítja majd az embereket.

Hirtelen jön a Vasfüggöny, mint befűzés az ugarnak meghagyott földek között. Reflektorcsóvák csapnak keresztül a Labén. Amerikai csizmák taposnak ösvényt, és orosz járőr-csizmák is. Itt aknamezők vannak, és árkokat ástak a kőrisek gyökérrendszerébe, úgyhogy a borzok sem tudnak átjárni. Az aknamezőn túl betonelemekből épült, alkalmazkodó fal, kígyóporc-szelvényekként követi a föld körvonalát. Piros-narancssárga-fekete keletnémet zászló lobog a határállomás fölött, rajta sarló és kalapács. Magamra gombolok egy inget, és cipőt húzok. Oroszul beszélek a katonatisztekkel, akik jönnek, megállnak és megbámulják a zsiráfokat. Ezek a hivatalnokok leveszik a sapkájukat és ellazítják a karjukat és láthatólag megszelídülnek, mintha a vadakra felnézve gyermekkoruk egy részét kapnák vissza.

Még egy kicsit feljebb megyünk a Labén, aztán kikötünk éjszakára egy katonai barakknál. Itt nincsenek krémszínű Mercedesek. A levegő kénesebb. Hangulatunk megváltozott: csendesen lépkedünk fel-le az uszályon, más szavakat használunk és máshogyan, mint Nyugat-Németországban. Mintha a világ gondolati tartományokra volna osztva és most átkerültünk volna egyikből a másikba, ahol a lehetőségek csekélyebbek, mint valami időjárás fronton át, amely derült idő után esőt hoz.

Lelépek az uszályról, a barakkok mögött levő mezőre, és átbukdászolok egy sűrű tiszafaligeten. Egész sötét van. Csak most, kint a csillagfényben jövök rá, hogy temetőn haladtam keresztül, a hozzá tartozó falut eltörölte a kommunista pillanat.

Fordította: BERTA ÁDÁM